

Beata Jamrógiewicz¹

Sprawozdanie z III Międzynarodowej Konferencji Naukowej „Rodzina – aktualne trendy i kierunki badań”, Rzeszów, 28–29 marca 2017

W dniach 28 i 29 marca 2017 r. w gościnnych murach Uniwersytetu Rzeszowskiego odbyła się trzecia międzynarodowa konferencja naukowa poświęcona rodzinie – jej aktualnym trendom i kierunkom badań. Organizatorami spotkania byli: Zakład Socjologii Problemów Społecznych Instytutu Socjologii Uniwersytetu Rzeszowskiego oraz Katedra Studiów Rodziny i Patologii Społecznej Instytutu Stosowanych Nauk Społecznych Uniwersytetu Warszawskiego. Wydarzenie zostało objęte patronatem honorowym przez JM Rektora UR – prof. dr. hab. Sylwestra Czopka, natomiast komitetowi naukowemu konferencji przewodniczyła prof. dr. hab. Anna Kwak z Uniwersytetu Warszawskiego. W obradach wzięli udział zaproszeni goście – prelegenci z polskich ośrodków akademickich: Warszawy, Poznania, Krakowa, Lublina i Rzeszowa, a także uczelni zagranicznych. Ukraińskie ośrodki akademickie reprezentowali prelegenci ze Lwowa, Charkowa, Użhorodu oraz Ostróga. Liczba wszystkich uczestników konferencji przekroczyła 200 osób, a wśród nich znalazło się liczne grono słuchaczy, studentów i doktorantów UR. U podstaw organizacji konferencji legło słuszne – jak się okazało – założenie, że odpowiednia formuła i przyjazny charakter przyczynią się do powstania forum ożywionych dyskusji. Konferencję podzielono na dwie sesje plenarne oraz panele dyskusyjne, podczas których omówiono szereg istotnych zagadnień obejmujących tematykę przemian, wizerunku, a także współczesnych badań nad rodziną.

¹ Mgr Beata Jamrógiewicz, doktorantka Instytutu Socjologii, Wydział Socjologiczno-Historyczny, Uniwersytet Rzeszowski, al. Rejtana 16 c, 35-959 Rzeszów, e-mail: beataagnieszka01@wp.pl

Sesję plenarną pierwszego dnia konferencji wystąpieniem pt. *Kohabitacja w kontekście relacji rodzinnych* otworzyła prof. dr hab. Anna Kwak z Uniwersytetu Warszawskiego. Przypomniała, że postępująca transformacja rodziny doprowadziła do wyodrębnienia się wielości modeli życia rodzinnego i powstania alternatywnych form dla małżeństwa. Prelegentka zaznaczyła, że kohabitacja nie jest już konstruktem teoretycznym, jak miało to miejsce jeszcze kilka lat temu, ale modelem realizowanym w rzeczywistości. Zwróciła też uwagę, że w dyskursie naukowym kohabitacja niejednokrotnie przestaje być związkiem partnerskim i tworzy rodzinę wraz z pojawieniem się dzieci. Prelegentka odniosła się do tej tezy, wskazując, że rzeczywiście podstawą nadania układowi miana rodziny musi być więź biologiczna, czyli relacja rodzic – dziecko. W dalszej części prezentacji prof. Kwak omówiła fakty demograficzne dotyczące rodziny w Polsce, podjęła refleksje skoncentrowane na znaczeniu rodziny i wartościach istotnych dla rodziny oraz uwypukliła kwestię zmieniających się relacji wewnątrzrodzinnych i układu ról. Zaznaczyła przy tym, że nadal obserwuje się wyraźne obniżenie wskaźnika zawierania małżeństw, spadek dzietności, wzrost liczby rozwodów, wzrost liczby niezamężnych matek czy rodzin niepełnych relacji. Z końcowej części wystąpienia prelegentki można było wysnuć wniosek, że małżeństwo nie jest już początkiem nowego związku ani uzasadnieniem dla relacji intymnej, ani też przejściem z młodości w dorosłość. Tę rolę – jak podkreśliła prelegentka – coraz częściej przypisuje się kohabitacji. Niemniej małżeństwo i rodzina w opinii prof. Kwak są nadal ważną sferą życia, chociaż osadzoną w nowych realiach oczekiwań.

Kolejny referat przestawiła dr hab. Beata Szluz, prof. Uniwersytetu Rzeszowskiego. Prelegentka poświęciła swoje wystąpienie analizie porównawczej pod frapującym tytułem *Rodzina czy singiel? Życie w pojedynkę na przykładzie wybranych państw*. Odnosząc się do fenomenu singli, zauważyła, że postawy wobec małżeństwa jako sposobu życia zmieniły się znacząco w ciągu ostatnich dwóch dekad. Przemiany świadomości społecznej umożliwiają prowadzenie samodzielnego życia. Prof. Szluz podkreśliła także, że różnorodne typologie osób żyjących w pojedynkę uświadamiają niejednorodność tej kategorii. Jak wskazała, różnią się m.in. ze względu na uwarunkowania – wybór czy konieczność, preferowany styl życia, a także odniesienie do życia samotnego. Na pytanie zawarte w tytule wystąpienia prelegentka nie odpowiedziała wprost, ale zaproponowała analizę danych statystycznych, na podstawie których można było wysnuć wniosek, iż nieprzerwanie zwiększa się odsetek osób żyjących w pojedynkę, a trend ten uwidacznia się nie tylko

w Polsce – gdzie nieco poniżej 1/3 ludności stanowią osoby, które nigdy wcześniej nie zawarły związku małżeńskiego – ale także w Szwecji, Norwegii, Finlandii czy Danii, gdzie z kolei odnotowano najwyższy odsetek osób mieszkających samotnie. Referat zamknięto konkluzją, że wybór egzystencji w pojedynkę staje się niewątpliwie nowym stylem życia i raczej należy się spodziewać tendencji wzrostowej w tym aspekcie.

Koreferat, który przygotowała dr Iwona Przybył z Uniwersytetu Adama Mickiewicza z Poznania, dotyczył problematyki współczesnej modyfikacji reguł doboru matrymonialnego. Prelegentka odniosła się do badań własnych, które dostarczyły interesujących wniosków na omawiany temat. Na podstawie analizy wyników badań stwierdziła, że kohabitację należy postrzegać nie tylko jako alternatywę dla małżeństwa, ale także jako wstęp do małżeństwa, które staje się coraz częściej przygodą życiową dwojga osób zamierzoną i podjętą w sposób bardziej osobowy, wolny i wynikający z przeżywanych uczuć. Doktor Przybył podkreśliła ponadto, że decyzja o rozpoczęciu kohabitacji przedaręczynowej rozumianej jako logistyczne i ekonomiczne przejście od „ja i ja” do „my” jest dzisiaj momentem przełomowym. Prelegentka wyjaśniła, że pragmatyczny wybór uniezależnienia się od rodziców, autonomizacji i upodmiotowienia stają się aktualnie ważniejsze niż symbolika ceremonii. Wystąpienie dr Przybył wyraźnie zachęciło uczestników konferencji do wyrażenia licznych refleksji, co znalazło odzwierciedlenie w dyskusji panelowej.

Dr hab. Mariola Bieńko z Uniwersytetu Warszawskiego w swoim wystąpieniu *Międzypokoleniowy kontekst wychowania seksualnego w rodzinie, czyli kłopotliwe rozmowy rodziców i dzieci na temat intymności* zwróciła uwagę na problematykę wychowania seksualnego dzieci i młodzieży w kontekście postaw rodziców. Prelegentka, uwypuklając kwestię problemu wychowania seksualnego dzieci i młodzieży w obrębie rodziny, wskazała, że potrzeby dorastającej młodzieży dotyczące sfery rozwoju seksualnego nadal stanowią temat tabu – barierę i trudność dla rodziców, naturalnych wychowawców. Autorka omówiła przyczyny i uwarunkowania tego zjawiska oraz zaakcentowała, że rolą rodziny jest wychowanie rozumiane jako przekazywanie wartości, przekonań – w tym spojrzenia na ludzką seksualność. Rolą szkoły zaś – jak kontynuowała prelegentka – jest edukacja w tym obszarze: przekazywanie wiedzy i umiejętności, np. asertywnych, komunikacyjnych, stawiania i rozumienia granic.

Kolejny referat wygłoszony został przez prelegentkę z Ukraińskiego Uniwersytetu Katolickiego we Lwowie prof. Mariję Shved i dotyczył aktualnych aspektów pracy socjalno-pedagogicznej z rodziną dysfunk-

cyjną na Ukrainie. Autorka w części pierwszej referatu przedstawiła społeczno-psychologiczne uwarunkowania funkcjonowania rodziny dysfunkcyjnej, następnie omówiła model pracy socjalnej z rodziną dysfunkcyjną na Ukrainie. Profesorka Shved poruszyła ponadto kwestię programów i projektów dotyczących udzielania pomocy członkom rodzin wielo-problemowych – uwypuklając główne cele oraz założenia tychże projektów, realizowanych zarówno przez służby psychologiczne jak i ośrodki pomocy młodzieży i dzieciom na Ukrainie.

Prof. Iryna Trubavina z Charkowskiego Narodowego Uniwersytetu Pedagogicznego im. G.S. Skovorody w Charkowie zaprezentowała referat pt. *Praca socjalna z rodzinami osób wewnątrznie przesiedlonych na Ukrainie*. Prelegentka odniosła się do jednego z najważniejszych aktualnie problemów społecznych na Ukrainie, a mianowicie sytuacji rodzin wewnątrznie przesiedlonych. Okazuje się, że temat ten nabiera szczególnego znaczenia, gdy odniesie się go do aktualnej, trudnej i skomplikowanej sytuacji konfliktu zbrojnego na Ukrainie. Prelegentka rozpoczęła swój referat od zdefiniowania terminu „osoby wewnątrznie przesiedlone”, a następnie przedstawiła listę problemów społecznych, które najbardziej dotyczą tę grupę społeczną (poszukiwanie mieszkania, problemy na rynku pracy, świadczenia socjalne, szkoła). W kolejnych etapach rozważań omówiła rodzaje, formy i specyfikę systemu pomocy socjalnej udzielanej osobom wewnątrznie przesiedlonym na Ukrainie. Prelegentka podkreśliła ponadto, że jednym z zasadniczych założeń tamtejszego systemu pomocy społecznej jest systematyzacja wsparcia socjalnego rodzin wewnątrznie przesiedlonych. Jak wynika z danych statystycznych, obecnie na Ukrainie jest ponad 1 mln IDP's (ang. Internally Displaced Persons).

Dr Małgorzata Szyszka z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II w Lublinie poświęciła swoje wystąpienie tematyce rodzin niepełnych w kontekście badań własnych. Prelegentka w swoim koreferacie pt. *Rodzina niepełna – wyzwania badawcze* zarysowała problematykę rodzin niepełnych, wskazując na ich zróżnicowanie ze względu na przyczyny powstawania. Autorka przedstawiła ponadto dane statystyczne, na podstawie których zobrazowała omawiany problem, a także scharakteryzowała specyfikę funkcjonowania tego typu rodzin, podkreślając przy tym, że obserwuje się wzrost liczby rodzin ojców samotnie wychowujących dzieci – a zjawisko to widoczne jest zarówno w mieście, jak i na wsi.

W drugim dniu konferencji sesję plenarną otworzyła dr Anna Linek z Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, wygłaszając referat pt. *Rodzina w zwierciadle badań – możliwości oddziaływań badawczych*. W swoim wystąpieniu prelegentka podjęła próbę uka-

zania zmian zachodzących w procesie badawczym w odniesieniu do przeobrażeń, jakim podlega rodzina w kontekście możliwości oddziaływań badawczych. Podążając za myślą amerykańskich psychologów (Cronbach, Gleser), według których z praktycznego punktu widzenia interwencją jest już każdy proces zbierania danych, dr Linek podkreśliła, że należy mieć na uwadze to, że każde spotkanie z badanym stanowi formę oddziaływania na niego, a poprzez jego osobę także na jego rodzinę. Powołując się z kolei na Margaret Archer czy Irynę Szlachcową, prelegentka akcentowała konieczność uwzględniania podmiotowości badanego, zwłaszcza jego refleksyjności i samoświadomości, szczególnie jeśli ktoś bezpośrednio nie uczestniczył w badaniu, ale wyniki badania w jakiś sposób go dotyczą. Autorka podkreśliła ponadto, że drugim istotnym wymiarem badań jest podmiotowość badacza – jego refleksyjność, która zawsze jest wkomponowana w proces badawczy. Podsumowując swoje wystąpienie, sformułowała tezę, że zwierciadło badań zbudowane jest z interpretacji badanego, interpretacji badacza oraz przebiegu badania. Razem stanowią o tym, co zobaczy badany lub osoba zapoznająca się z wynikami badania i jaki to będzie miało na nich wpływ.

W dalszej części konferencji z referatem pt. *Rodziny własne bezdomnych matek – terażniejszość i przyszłość* wystąpiła dr Marta Mikołajczyk z Akademii Pedagogiki Specjalnej im. M. Grzegorzewskiej w Warszawie. Materiał do rozważań dla autorki stanowiły biografie matek bezdomnych samotnie wychowujących swoje dzieci. W oparciu o analizy wypowiedzi badanych przez siebie kobiet autorce udało się dostrzec, że sensem życia dla wielu z nich jest właśnie ich dziecko, które stanowi bodziec do zmian i motywację warunkującą realizację wyznaczonych przez nie celów. Nie ulega wątpliwości, że prelegentka zburzyła tym samym pewien stereotyp kobiet bezdomnych, które w opinii społecznej funkcjonują jako osoby nieodpowiedzialne za swoje dzieci czy często zmieniające swoich partnerów życiowych.

Dr Magdalena Stankowska z Akademii Pedagogiki Specjalnej im. M. Grzegorzewskiej w Warszawie swoje wystąpienie pt. *Rodzicielstwo bliskości – (nie)nowy pomysł na relacje rodziców z dzieckiem* oparła na koncepcji propagowanej przez Williama i Marthy Searsów. Koncepcja ta zakłada, że wrażliwi i dostępni emocjonalnie rodzice pomagają dziecku zbudować bezpieczny styl przywiązania, który sprzyja prawidłowemu rozwojowi społecznemu i emocjonalnemu oraz wpływa na poczucie szczęścia. Prelegentka, starając się wyjaśnić najważniejsze postulaty filozofii bliskości rodzicielskiej, odniosła się do „Księgi rodzicielstwa

bliskości” i omówiła podstawowe jego filary, koncentrując się w swoim wywodzie na roli matki. Do tej refleksji odniosła się dr Marta Mikołajczyk, zwracając uwagę, że autorka w swojej prezentacji nie wspomniała o roli ojca, który w założeniu omawianej filozofii rodzicielskiej odgrywa równie istotną rolę jak matka dziecka. Komentarz ten wywołał ożywioną dyskusję, do której włączyli się pozostali prelegenci, wyrażając w większości swój sceptycyzm w stosunku do zaprezentowanego modelu rodzicielstwa, który w gruncie rzeczy jest pewną ideologią, teorią, niezajdującą odzwierciedlenia w badaniach.

Doc. dr Iryna Myszczyzsyn z Lwowskiego Uniwersytetu Narodowego im. I. Franki we Lwowie wystąpiła z referatem *Adopcja dzieci-sierot na Ukrainie: dynamika i tendencje*, w którym zobrazowała sytuację ukraińskich dzieci pozbawionych rodzicielskiej opieki. Prelegentka przybliżyła zasady przysposobienia dziecka, odwołując się do najważniejszych zapisów ukraińskiego prawa rodzinnego. Jak wynika z rozważań podjętych przez badaczkę, na dzień dzisiejszy na Ukrainie jest blisko 96 tysięcy osieroconych dzieci, a głównymi przyczynami ich porzucania przez rodziców są: ubóstwo, bezrobocie, rozpad wartości rodzinnych i moralnych, alkoholizm oraz zażywanie narkotyków. W dalszej części wystąpienia prelegentka szczegółowo omówiła rodzaje zinstytucjonalizowanych domów opieki dla dzieci pozbawionych opieki rodzicielskiej. Na koniec zaznaczyła, że istnieje silna potrzeba przeprowadzenia strukturalnej reformy mającej na celu stworzenie systemu ograniczającego instytucjonalizację dzieci na rzecz wsparcia rodzinnego.

Na temat praw i wolności dziecka w rodzinie wypowiedziała się dr Jolanta Zozula z Akademii Pedagogiki Specjalnej im. M. Grzegorzewskiej w Warszawie. W swoim wystąpieniu prelegentka omówiła najważniejsze dokumenty poświęcone ochronie praw dziecka, podkreślając, że przysługujący każdemu człowiekowi katalog praw i wolności stanowi wyraz dbałości ustawodawcy o ochronę przyrodzonej godności ludzkiej, natomiast dziecko ze względu na specyficzną sytuację faktyczną i prawną potrzebuje szczególnej ochrony. Prelegentka przypomniała także o ustawach zwykłych: kodeksie rodzinnym i opiekuńczym; ustawie o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej; ustawie o planowaniu rodziny. Dziecko jest pełnoprawnym członkiem rodziny – podkreśliła – co oznacza, że w ramach jej funkcjonowania realizowane powinny być wszystkie prawa małoletnich, a w szczególności: prawo do wychowywania się w rodzinie, prawo do tożsamości, prawo do kształtowania i wyrażania własnych poglądów.

Dr Myroslawa Duża-Zadorozna z Narodowego Uniwersytetu Politechniki Lwowskiej swoje wystąpienie poświęciła zagadnieniu pracy socjalno-pedagogicznej z rodziną w Niemczech. Z jej wywodu można było wysnuć wnioski, że charakter pracy socjalnej w Niemczech ulega zmianom – dotyczy to głównie podstaw pracy socjalno-pedagogicznej i jej cech. Prelegentka wskazała na kilka fundamentalnych narracji kreujących współczesną pracę socjalną w Niemczech, którą obecnie definiuje się w perspektywie jakości życia, warunków życia tworzonych i kreowanych przez różne podmioty – koniecznie z udziałem osób, które są adresatami i beneficjentami świadczeń socjalnych. Praca socjalna w Niemczech jest bardzo zróżnicowana instytucjonalnie i organizacyjnie. Podsumowując swoje wystąpienie, prelegentka stwierdziła, że łatwo jest wskazać podstawowe instytucje, tj. lokalne urzędy socjalne, które zajmują się diagnozą środowiska i problemów socjalnych, a zwłaszcza świadczeniami socjalnymi, które prawa dziecka stawiają przed prawami rodziny.

Dr Ewa Widel z Uniwersytetu Warszawskiego w swoim rozważaniu na temat rozwoju badań nad rodziną w Katedrze Studiów Rodziny i Patologii Społecznej odniosła się do historii rozwoju tej dziedziny wiedzy na UW. Autorka podkreśliła, że początek tej historii nierozzerwalnie łączy się z osobą prof. Marii Ziemskiej, która w latach 70. XX w. wprowadziła tematykę rodziny do programu studiów, zbudowała Zakład Psychospołecznych Badań nad Rodziną oraz zainspirowała do badań grupę współpracowników. W dalszej części wystąpienia dr Widel podkreśliła, że pomimo zmian organizacyjnych, jakie nastąpiły na UW w kolejnych latach (zakład przekształcił się w katedrę), „rodzina” nadal jest wizytówką tej jednostki badawczej. W kontekście podjętego wątku prelegentka zasygnalizowała bogactwo podejmowanych przez Katedrę tematów dotyczących małżeństwa i rodziny. Podsumowując swoje wystąpienie, wspomniała o podejmowanych przez pracowników tej jednostki projektach, które dotyczyły pracy socjalnej (na bazie współpracy międzynarodowej), sytuacji dzieci wychowywanych poza środowiskiem rodzinnym czy ostatnio – dorosłych dzieci mieszkających z rodzicami.

Dr hab. Maria Sroczyńska, prof. Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, w swoim referacie pt. *Aksjologiczny i rytualny kontekst relacji pokoleniowych* zwróciła uwagę na potrzebę prowadzenia badań dotyczących ciągłości i przeobrażeń transmisji kulturowej, które mogłyby stanowić próbę weryfikacji tez mówiących o przechodzeniu od postfiguracywnego do prefiguracywnego modelu kultury (M. Mead), o wzroście roli pokolenia dziadków w przekazie wartości oraz znaczeniu rodziny wielopokoleniowej dla dobrostanu

psychospołecznego członków zachodniej cywilizacji w XXI wieku (V. Bengtson) czy o powiększaniu się aksjologicznego dystansu między młodym a starszym pokoleniem Polaków w ramach solidarności tolerancyjnej (T. Szlendak). Prof. Sroczyńska, odwołując się do badań autorskich prowadzonych pod koniec I dekady XXI w., podjęła zajmującą refleksję nad obecnością rytuałów świętowania w przestrzeni społecznej rodziny, przy uwzględnieniu poglądów i oczekiwań życiowych młodzieży u progu dorosłości. Prelegentka zauważyła, że w strukturze systemu wartości młodych ludzi można zauważyć pojawienie się sprzecznych tendencji: z jednej strony preferowanie aspektów stabilizacyjnych (konformistycznych), z drugiej zaś – prywatyzowanie celów i środków ich osiągnięcia, co ma związek z ofertą konsumpcyjną. Na poparcie swojej tezy prelegentka powołała się na dane, z których wynika, że wśród trzech najwyższymi rangowanymi wartościami „życie zgodne z zasadami religijnymi” znalazło się na odległej pozycji obok „bycia użytecznym dla innych”. Prof. Sroczyńska podkreśliła jednak, że nie oznacza to, że wartości religijne, wchodzące w skład modelu kulturowego, a zarazem określające to, co powinnościowe, przestały odgrywać jakąkolwiek rolę w świadomości młodzieży. W końcowej części wystąpienia prelegentka podsumowała swoje rozważania, stwierdzając, że we współczesnym społeczeństwie polskim ważna jest zdolność do transmitowania w życiu rodzinnym tych wartości i wzorców zachowań, które zaświadczenia o pewnej formie ciągłości pokoleniowej, a zarazem tworzą kompetencje rytualne umożliwiające celebrowanie tego, co przynależy do sfery sacrum.

Dr Paweł Walawender z Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie przygotował wystąpienie na temat struktury demograficznej oraz funkcji rodziny w społeczeństwie późnej nowoczesności i ponowoczesności. Autor oparł swoją prezentację m.in. na założeniu, że zachodzące w świecie współzależne procesy demograficzne (szczególnie tzw. drugie przejście demograficzne) i modernizacyjne powodują osłabienie heterogenicznej rodziny tradycyjnej. Prelegent przychylił się do stanowiska K. Slany, Z. Tyszki oraz Wierchołowskiego, którzy zgodnie wskazują, że zmiana modernizacyjna, przebiegająca na różnych płaszczyznach, rozbija rodzinę tradycyjną. Jej funkcje ulegają silnemu przeobrażeniu, a związki aranżowane zostają zastąpione związkami z wyboru. Dr Walawender zwrócił uwagę, że zmianie ulegają także transfery międzypokoleniowe, co oznacza, że obserwuje się wyłączenie dalszych krewnych z wymiany międzypokoleniowej, a ograniczenie się do najbliższych członków rodziny. W sytuacji tak

szybko postępujących zmian społeczno-gospodarczych autor wyartykułował potrzebę prowadzenia badań percepcji „modelowej rodziny” oraz miejsca pomocy międzypokoleniowej. Wyraził również przekonanie, że częściowe odpowiedzi na te dylematy uzyska dzięki badaniom młodzieży akademickiej z Polski, Niemiec i Ukrainy. Kraje te stanowią bowiem swoiste kontinuum rozwoju społeczno-gospodarczego (różnice poziomu PKB, struktury zatrudniania, reżimów demograficznych, różnice religijne i in.). W końcowym etapie swojego wystąpienia prelegent omówił główne problemy badawcze, które koncentrują się wokół nurtującego go zagadnienia.

Dr Barbara Marek-Zborowska z Uniwersytetu Rzeszowskiego w swoim wystąpieniu *Rodzina – hamulec czy stymulator? Role społeczne kobiet sukcesu* podjęła próbę ukazania potencjalnego konfliktu ról doświadczanego przez kobiety osiągające wysoką pozycję zawodową (w nauce, w biznesie i w polityce). Na podstawie literatury przedmiotu, w tym przeprowadzonych badań własnych (293 wywiady biograficzne z kobietami sukcesu w województwie podkarpackim), prelegentka starała się przedstawić trudności w łączeniu macierzyństwa z rolą zawodową. Zajmujące rozważania autorki na ten temat zostały oparte na analizie wypowiedzi kobiet sukcesu i ich relacji z mężami czy partnerami życiowymi. Wywód naukowy wskazywał na tezę, że orientacja kobiet na sukces zawodowy prowadzi do zasadniczej rekonstrukcji wzajemnych relacji osób pozostających ze sobą w związkach. Prelegentka podkreśliła ponadto, że dla kobiety sukcesu przestrzeń życia rodzinnego i publicznego stanowią obecnie naturalną sferę działania. Odnosząc się do badań własnych, autorka podała, że role rodzinne były przez grupę badanych spontanicznie eksponowane niezależnie od ról zawodowych, a wartości rodzinne są równie często przywoływane w narracjach kobiet w przebiegu całego życia. Fakt urodzenia i wychowania dziecka często nadaje kształt zawodowej biografii matki.

Konferencja stanowiła znakomite forum dyskusji i wymiany poglądów. Możliwość zaprezentowania tak różnorodnych tematów należących do spektrum problematyki dotyczącej rodziny przyczyniła się do uwydatnienia najistotniejszych kwestii współczesnej rodziny polskiej. Uczestnicy konferencji wyrazili przekonanie, iż pogłębiona refleksja nad problematyką rodziny jest niezwykle istotna, ponieważ obraz rodziny na przestrzeni ostatnich kilku lat zmienia się bardzo dynamicznie. Zdaniem socjologów przyczyna tego procesu tkwi m.in. w materialistyczno-konsumpcyjnym nastawieniu do świata, w masowej emigracji i ogólnym polepszeniu standardu życia. Zjawiska, jakie towarzyszą przemianie

rodziny, wyznaczają nowe modele jej funkcjonowania, obligując tym samym środowisko nauki do podążania za tymi zmianami. Dr hab. Beata Szluz, prof. UR, dziękując prelegentom za interesujące prezentacje, a pozostałym uczestnikom za wspianą atmosferę, podkreśliła, że rzeszowskie spotkanie z pewnością nie należy do ostatnich z tego cyklu wydarzeń.